

Nota nr. 2021.287

**Toezichtonderzoek naar de opvolging door de inlichtingendiensten
van de Moslimbroederschap en van de eventuele bedreiging die zij
in België vormen**

Definitieve versie – 22.03.2022

INHOUDSOPGAVE

I. Inleiding.....	5
I.1. Voorwerp.....	5
I.2. Aanverwante onderzoeken	5
I.3. Onderzoeksmethoden	5
I.4. Vorige toezichtonderzoeken	6
II. De Moslimbroeders: beschrijving van de context.....	6
II.1. Geschiedenis: ontstaan en internationalisering van de beweging	6
II.2. Wat betekent de term ‘Moslimbroeders’ vandaag?.....	7
II.2.1. Op zoek naar een definitie door de VSSE	7
II.2.2. Op zoek naar een definitie door de andere partners van de strafrechtelijke keten	8
II.2.3. Eerste conclusie: een term die zich moeilijk laat definiëren	10
II.3. Omvang van het fenomeen in België?	10
II.4. Een beweging die ook in het buitenland als een bedreiging wordt beschouwd?.....	11
III. Onderzoeksvaststellingen	14
III.1. Wordt de beweging gevolgd door de inlichtingendiensten?	14
III.1.1. VSSE	14
III.1.2. ADIV	15
III.1.3. Tussentijdse conclusie	16
III.2. Wordt de beweging geïdentificeerd als een bedreiging voor België?	17
III.2.1. VSSE	17
III.2.2. ADIV	17
III.2.3. Tussentijdse conclusie	18
III.2.4. Het OCAD.....	19
III.3. Welke strategieën passen de inlichtingendiensten toe om de geïdentificeerde dreiging in te dammen?.....	20
III.3.1. VSSE	20
III.3.2. ADIV	21
III.4. Samenwerking tussen de inlichtingendiensten.....	21
III.4.1 Op nationaal niveau	21
III.4.2 Op internationaal niveau.....	22
IV. Conclusie	23
V. Aanbevelingen.....	24
V.1. Ministerieel overleg	24
V.2. Analyse van de middelen met het oog op mogelijke versterking (ADIV)	24
V.3. Bewustmaking van het grote publiek (VSSE)	25
V.4. Bewustmaking van de veiligheidsofficieren van Defensie (ADIV).....	25
V.5. Noodzaak van voorafgaande controle van de integriteit, loyaliteit en discretie (minister van Justitie en minister van Defensie).....	25

I. Inleiding

I.1. Voorwerp

Dit toezichtonderzoek werd op 19 juli 2021 op verzoek van de Begeleidingscommissie geopend.¹ Het heeft als doel enerzijds te bepalen of de Moslimbroederschap wordt opgevolgd door de Veiligheid van de Staat (VSSE) en de Algemene Dienst Inlichting en Veiligheid (ADIV) en, anderzijds, of deze beweging volgens de inlichtingendiensten een bedreiging vormt in België.²

I.2. Aanverwante onderzoeken

Voorliggend onderzoek volgt op het toezichtonderzoek van het Vast Comité I naar de wijze waarop de VSSE de toenmalige regeringscommissaris, Ihsane HAOUACH, had opgevolgd; een onderzoek waarvan het eindverslag door de Begeleidingscommissie werd goedgekeurd op 6 oktober 2021³. Het had betrekking op de wijze van opvolging door de VSSE ten aanzien van betrokkene van wie werd vermoed dat ze (bewust of buiten haar medeweten) banden onderhield met de Moslimbroederschap. Er wordt ten slotte voorzien in een derde onderzoek naar de manier waarop de inlichtingendiensten aandacht besteden aan de activiteiten van religieuze bewegingen met een politieke agenda (andere politieke salafistische bewegingen, Opus Dei, de beweging Civitas, ...).

I.3. Onderzoeksmethoden

Op 20 augustus 2021 werd een vragenlijst opgestuurd naar de VSSE en de ADIV om informatie te verzamelen. Nadat het Vast Comité I van de diensten een initieel antwoord had gekregen, heeft het meerdere verzoeken toegestuurd om bijkomende informatie te ontvangen. Op 6 september 2021 werd er ook schriftelijk informatie ingewonnen bij het OCAD. Het Comité heeft ook informatie opgezocht (op niet-exhaustieve wijze) in de databank van de VSSE met als doel de informatiepositie van deze dienst te kunnen beoordelen. Tot slot werd op 8 september 2021 de Federale Politie schriftelijk verzocht om een contextuele nota te krijgen die zij had opgesteld met betrekking tot de Moslimbroederschap.

Op 26 oktober 2021 werd een tussentijdse versie van het onderzoeksverslag voor commentaar naar beide inlichtingendiensten verstuurd. Het Comité mocht de opmerkingen van de VSSE ontvangen op 10 november 2021 en die van de ADIV op 16 november 2021. De

¹ Brief van 19 juli 2021 van de Kamervoorzitter, E. TILLIEUX, aan de voorzitter van het Vast Comité I.

² Deze kwestie kwam begin januari 2022 in de pers aan bod. Er werd bekend dat de verblijfsvergunning van Mohamed Toujani, imam van de Al-Khalil-moskee in Sint-Jan-Molenbeek, in oktober 2021 bij beslissing van de Staatssecretaris voor Asiel en Migratie werd ingetrokken *“wegens tekenen van een ernstig gevaar voor de nationale veiligheid”*. In het kader van de media-aandacht voor deze zaak, waarin de nadruk werd gelegd op mogelijke banden tussen de betrokkene en de Moslimbroederschap, maakte de pers gewag van een nota van de VSSE waarin er geconcludeerd werd dat de Moslimbroeders een ‘klimaat van segregatie en polarisering’ creëren ‘wat een vruchtbare voedingsbodem kan zijn voor (gewelddadige) radicalisering’. Zie BRINCKMAN B., *De Standaard*, 14 januari 2022 (« Imam die ooit opriep om ‘joden te verbranden’ moet land verlaten »).

³ VAST COMITÉ I, Toezichtonderzoek naar de wijze waarop de VSSE de regeringscommissaris Ihsane Houach opvolgde, Eindverslag, 16 september 2021.

opmerkingen die het Comité noodzakelijk en nuttig heeft bevonden, werden opgenomen in de eindversie van het verslag.

Met het oog op de declassificatie van het rapport, werd op 10 januari 2022 met de VSSE en op 13 januari 2022 met de ADIV een vergadering georganiseerd.⁴

I.4. Vorige toezichtonderzoeken

Het Vast Comité I voerde eerder al twee toezichtonderzoeken ter zake:

- In 2001 naar de manier waarop de inlichtingendiensten informatie over terrorisme en de radicale islam verzamelden en analyseerden, alsook naar de manier waarop zij de burgerlijke en gerechtelijke autoriteiten informeerden over dit fenomeen.⁵ Dit onderzoek had met name betrekking op de aanwezigheid van de Moslimbroeders in België en op de opvolging daarvan door de VSSE.
- In 2007 om na te gaan of de geformuleerde aanbevelingen (opvolging van de radicale islam) door de inlichtingendiensten, waren opgevolgd.⁶

II. De Moslimbroeders: beschrijving van de context

In dit deel komen contextuele elementen aan bod, nuttig voor het goede begrip van de resultaten van het onderzoek.⁷ Het is in geen geval de bedoeling een studie te voeren naar de Moslimbroederschap.

De bedoelde contextuele elementen steunen voornamelijk op de informatie die het Comité heeft ontvangen van de Belgische inlichtingendiensten (inzonderheid de VSSE) en politiediensten.

II.1. Geschiedenis: ontstaan en internationalisering van de beweging

De wortels van de Moslimbroederschap (afgekort 'de Moslimbroeders') liggen in Egypte, waar de beweging in 1928 werd opgericht door Hassan AL-BANNA. Bij haar ontstaan heeft de organisatie twee doelstellingen: Egypte bevrijden van de Britse overheersing en de waarden van de islam opnieuw invoeren in de Egyptische samenleving. De beweging organiseert zich en breidt zich snel uit: minder dan twintig jaar na de oprichting telt ze, in Egypte alleen al, een

⁴ Na de vergadering herhaalde de ADIV per brief zijn opmerkingen.

⁵ VAST COMITÉ I, *Activiteitenverslag 2001*, pp. 89-143.

⁶ Het ging om de opvolging van de aanbevelingen naar aanleiding van bovenvermeld onderzoek (uitgevoerd in 2001), maar ook van het onderzoek naar de wijze waarop de inlichtingendiensten hebben meegewerkt aan het volgen van een persoon die ervan wordt verdacht terroristische activiteiten in België te steunen (*Activiteitenverslag 2004*, pp. 86-111); van het onderzoek naar de rol van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten betreffende een Belgische stichting die mogelijke banden heeft met een organisatie die voorkomt op de lijst van terroristische organisaties van de Europese Unie en de Verenigde Staten (*Activiteitenverslag 2004*, pp. 38-45); van het gemeenschappelijk onderzoek van de Vaste Comités I en P betreffende de coördinatie tussen de verschillende inlichtingen- en politiediensten in de strijd tegen het terrorisme (*Activiteitenverslag 2005*, p. 46).

⁷ Het Comité heeft niet de ambitie een gedetailleerde beschrijving van de beweging van de Moslimbroeders te geven. Dat is niet het voorwerp van het onderzoek en behoort ook niet tot de bevoegdheden van het Comité.

half miljoen leden.⁸ In 1948 wordt de beweging verboden na een reeks confrontaties tussen een deel van de beweging en de overheid. Daarna staat de relatie tussen de Moslimbroeders en de Egyptische overheid voortdurend in het teken van opeenvolgende momenten van nu eens repressie en dan weer minder gespannen relaties.⁹

Zeer snel na haar ontstaan internationaliseert de beweging zich met de oprichting van diverse cellen in verschillende landen van het Midden-Oosten. De internationale verspreiding zet zich door, in het bijzonder in de Golfstaten maar ook in Europa, als gevolg van de ballingschap van meerdere politieke leiders die vluchtten voor de repressie waarvan ze in hun land van oorsprong het slachtoffer waren. De ontwikkeling van de beweging in Europa schakelt nog een versnelling hoger wanneer de Moslimbroeders hun studenten naar het continent sturen in het kader van uitwisselingen tussen universiteiten.¹⁰

Synthese geclassificeerde passage (geheim) :

De Moslimbroeders zijn aanwezig in België sinds de jaren 1960. Ze engageerden zich geleidelijk aan in sociale, religieuze en jeugdactiviteiten.

II.2. Wat betekent de term 'Moslimbroeders' vandaag?

Voor een goed begrip van het vervolg van het onderzoek is het nodig om duidelijk te bepalen wat de inlichtingendiensten (en eventueel ook andere partners in de strafrechtelijke keten) verstaan onder 'Moslimbroeders' en na te gaan of er aan deze term een gemeenschappelijke betekenis kan worden gegeven.

II.2.1. Op zoek naar een definitie door de VSSE

De VSSE benadrukt dat de term Moslimbroederschap verschillende ladingen kan dekken: *"In de meest strikte betekenis verwijst het naar de Egyptische organisatie die werd opgericht door AL-BANNA en naar de nationale afdelingen van deze organisatie die in de loop van de vorige eeuw in verschillende landen zijn ontstaan. Doorheen de jaren is echter ook een internationaal netwerk of internationale structuur ontstaan, doordat de lokale vertakkingen en organisaties die gelieerd zijn aan de Moslimbroederschap, zijn gaan samenwerken en zich hebben gegroepeerd binnen overkoepelende, transnationale structuren. Dit netwerk wordt doorgaans omschreven als de internationale of globale Moslimbroederschap. Tenslotte wordt de term Moslimbroederschap ook dikwijls gebruikt om organisaties of personen aan te duiden die geen deel uitmaken van deze internationale structuur of dit netwerk, maar die wel sterk zijn beïnvloed door de ideologie en de werkwijze van de Moslimbroeders. In die zin is het Moslimbroederschap dus ook een ideologische beweging met het gedachtegoed van AL BANNA als leidraad".*

⁸ X., *Libération*, 'Décryptage : Frères musulmans : les faits derrière les fables', 14 april 2017, beschikbaar online: https://www.liberation.fr/france/2017/04/14/freres-musulmans-les-faits-derriere-les-fables_1562937/

⁹ X., *Le Monde*, 'Qui sont les Frères musulmans', 20 augustus 2013, beschikbaar online: https://www.lemonde.fr/afrique/article/2013/08/20/qui-sont-les-freres-musulmans_3463229_3212.html

¹⁰ Moyen-Orient, *Les Frères musulmans, une organisation à l'épreuve du pouvoir*, nr. 52, oktober-december 2021, pp. 18-23; contextuele nota van de federale gerechtelijke politie (Directie van de bestrijding van de zware en georganiseerde criminaliteit, Centrale Divisie Terrorisme) over de beweging van de Moslimbroeders, 26 januari 2021, Referentie DJSOC/Terro: K20203399, p. 19.

In een openbaar verslag van 2018 definieert de VSSE de beweging als volgt: "zowel een socio-politieke als een religieuze beweging, gebaseerd op een islamitische identitaire ideologie. Hun doel is een islamitische staat op te richten zonder geweld te gebruiken Bepaalde stromingen binnen de Moslimbroeders zijn echter geëvolueerd naar radicalisme en geweld."¹¹ De VSSE voegt eraan toe: "Voor de Moslimbroeders kan enkel een islamitisch staatsbestel de sharia opleggen en de samenleving islamiseren. Dat betekent dat de politieke macht moet worden overgenomen. De Moslimbroeders wenden daartoe alle beschikbare middelen en technieken aan, zoals politiek of sociaal engagement, infiltratie van overheidsstructuren, enz."¹²

In het activiteitenverslag 2020 van de VSSE – dat een dubbele pagina wijdt aan de Moslimbroederschap – wordt deze definitie verder aangevuld. De VSSE legt er in uit dat de Moslimbroeders de visie delen van een islam als universeel en allesomvattend systeem dat superieur is aan alle andere geloofs- en politieke systemen. Die visie ligt aan de oorsprong van het maatschappelijk en politieke activisme van de Moslimbroederschap alsook van het proselitisme van de beweging (meer bepaald door middel van prediking en onderwijs). "De moslimbroeders beschouwen zichzelf daarbij als een elitaire voorhoede die de verschillende moslimgemeenschappen moet verenigen en leiden. Ze streven ernaar om maatschappelijk invloedrijke posities in te nemen, om zo de westerse samenleving van binnenuit te kunnen veranderen. Bovendien trachten ze op verschillende manieren het overheidsbeleid te beïnvloeden. De westerse en islamitische waarden en levenswijzen zijn voor hen evenwel fundamenteel onverenigbaar. Het westen zien ze als vijandig ten opzichte van de islam en niet geneigd om de sharia te aanvaarden. Vandaar hun keuze voor een pragmatische, geleidelijke aanpak, waarbij ze een gematigd imago cultiveren en hun ware intenties en overtuigingen verbergen."¹³ "De langetermijnvisie van de moslimbroeders staat haaks op de goede werking van de grondwettelijke orde en democratie."¹⁴

Wat betreft haar structuur, specificeert de VSSE in een interne nota het volgende: "in zowat alle landen waar de Moslimbroeders aanwezig zijn kan een onderscheid worden gemaakt tussen de 'publieke' organisaties van de Moslimbroeders en een meer geheime 'ondergrondse' structuur die is gebaseerd op de werking van de Egyptische moederorganisatie. België is op dat vlak geen uitzondering. Deze 'dubbele' of 'parallele' structuur laat de nationale afdelingen toe om de facto deel uit te maken van een bredere internationale structuur of netwerk, maar tegelijkertijd ook om (publiek) enige afstand te bewaren tegenover de Moslimbroeders. Het houdt ook in dat, ook al zou de 'officiële' structuur van de Moslimbroeders om één of andere reden in problemen komen of verdwijnen, ze nog steeds kunnen terugvallen op een 'ondergrondse' structuur".

II.2.2. Op zoek naar een definitie door de andere partners van de strafrechtelijke keten

Het Vast Comité I heeft van de ADIV of het OCAD geen definitie van het begrip 'Moslimbroeders' gekregen. Het Comité heeft wel een contextuele nota betreffende de Moslimbroederschap ontvangen, opgesteld door de Federale Politie, waarin de beweging

¹¹ VSSE, *Salafisme in België: mechanismen en realiteit*, p. 10, (https://vsse.be/sites/default/files/2018-01_brochure_salafisme_nl.pdf).

¹² *Ibid.*, p. 10.

¹³ VSSE, *Jaarrapport 2020*, p. 12.

¹⁴ *Ibid.*, p. 13.

wordt gedefinieerd als een wat vage en internationale groepering die uit meerdere realiteiten bestaat (politieke partijen, gewapende organisatie, verenigingen), maar ook als een netwerk van doctrinaire ideeën en beïnvloeding via autonome actoren.¹⁵ Een van de overheersende ideeën van de beweging komt erop neer dat de islam een ‘totaliserende dimensie’ heeft en bijgevolg alle dimensies van het menselijk leven op sociaal, politiek, educatief, economisch, commercieel enz. vlak moet beheersen.¹⁶ “*Loin d’être monolithique, il existe des tendances plus conservatrices et extrémistes et d’autres plus libérales. Il n’est dès lors pas étonnant que des membres liés à la mouvance des FM puissent tenir des discours plus pacifiques, ouverts et progressistes, tandis que d’autres feront l’objet de polémiques suite à des propos considérés comme intégristes, antisémites, homophobes et misogynes.*”¹⁷

Een groep van deskundigen, die werden uitgenodigd om zich over deze beweging uit te spreken in het kader van de parlementaire onderzoekscommissie in verband met de aanslagen van 22 maart 2016, sluit zich hierbij aan en verklaart dat er geen reden is om deze beweging te beschouwen als een ‘homogene en monolithische realiteit’, daar ze geen officiële structuur bezit en vele heterogene onderstromen en sub-ideologieën samenbrengt.¹⁸ De leden van deze beweging delen echter de wens van een conservatieve islam die alle aspecten van het menselijk leven (politiek, maatschappij, individu)¹⁹ beheerst. Er zou sprake zijn van weerkerend gebruik van een dubbel discours waarbij hetgeen in het openbaar wordt gezegd – in het kader van preken of lezingen – een discours zou zijn dat is afgezwakt en verhult wat in besloten kring wordt gezegd en veel radicaler is.²⁰

Op 10 mei 2021 vestigde de minister van Justitie eveneens de aandacht op het gebruik van het dubbele discours en van geheime parallelle structuren in antwoord op een vraag van de Senaat over de invloed van de Moslimbroeders in België: “*De Moslimbroeders trachten zich te positioneren als de officiële vertegenwoordigers van alle moslims, en ageren vaak via coverorganisaties, zonder hun ideologische affiliatie kenbaar te maken. Naar derden wordt daarbij vaak een gematigd discours onderhouden, in besloten kring kan dit radicaler zijn.*”²¹

¹⁵ Contextuele nota van de federale gerechtelijke politie (Directie van de bestrijding van de zware en georganiseerde criminaliteit, Centrale Divisie Terrorisme) over de beweging van de Moslimbroeders, 26 januari 2021, Referentie DJSOC/Terro.: K20203399, p. 6.

¹⁶ *Ibid.*, p. 15.

¹⁷ “Het is geen monolithische beweging: er zijn aan de ene kant veeleer conservatieve en extremistische tendensen, en aan de andere kant ook meer liberale tendensen. Het hoeft dan ook niet te verbazen dat sommige leden van de Moslimbroederschap er een vreedzamer, open en progressief discours op na houden, terwijl anderen het voorwerp zijn van polemiek als gevolg van uitlatingen die als integristisch, antisemitisch, homofoob en vrouwonvriendelijk worden beschouwd” (vrije vertaling). *Ibid.*

¹⁸ Vierde tussentijds verslag over het onderdeel ‘Radicalisme’ uitgevoerd in het kader van de parlementaire onderzoekscommissie belast met het onderzoek naar de omstandigheden die hebben geleid tot de terroristische aanslagen van 22 maart 2016 in de luchthaven Brussel-Nationaal en in het metrostation Maalbeek te Brussel, met inbegrip van de evolutie en de aanpak van de strijd tegen het radicalisme en de terroristische dreiging, 23 oktober 2017, DOC 54 1752/009, §39.

¹⁹ De deskundigen die in het kader van de parlementaire onderzoekscommissie werden gehoord, waren het niet met elkaar eens over de mogelijke banden tussen de ideologie van deze beweging, haar project en haar gewelddadig radicalisme alsook over de situatie van de beweging destijds in België (wat betreft aanwezigheid en potentiële invloed).

²⁰ Vierde tussentijds verslag over het onderdeel ‘Radicalisme’, o.c., §44.

²¹ Antwoord van de vice-eersteminister en minister van Justitie en Noordzee d.d. 10 mei 2021 op schriftelijke vraag nr. 7 – 1140 van senator Tom ONGENA van 5 maart 2021.

II.2.3. Eerste conclusie: een term die zich moeilijk laat definiëren

Concluderend moeten we vaststellen dat de term ‘Moslimbroeders’ zich moeilijk laat definiëren en dat er geen precieze definitie bestaat die algemeen wordt aanvaard door de partners van de strafrechtelijke keten in de ruime betekenis. Het gaat om een entiteit met vage omtrekken, met antennes die grote autonomie genieten in vele landen en die de vorm aannemen van verschillende organisaties die op discrete of zelfs geheime wijze handelen binnen diverse domeinen van de samenleving, met doelstellingen op lange termijn die onverenigbaar zijn met de democratische orde.

II.3. Omvang van het fenomeen in België?

Aangezien het erg moeilijk is om deze beweging duidelijk te omschrijven, is de studie ervan – en meer bepaald de analyse van haar aanwezigheid en beïnvloedingsmacht in België – bijzonder ingewikkeld. Het is ook zeer moeilijk om te bepalen of een persoon al dan niet deel uitmaakt van deze groepering, aangezien deze laatste als zodanig niet over duidelijke structuren beschikt en geen lidkaarten verdeelt.²² Bijgevolg is de evaluatie van de dreiging die deze beweging voor België uitmaakt een lastige oefening (zie *infra*).

De VSSE maakte echter de volgende raming van de aanwezigheid van deze beweging in België: *“De ‘internationale moslimbroeders’ in ons land worden vertegenwoordigd door de Ligue des Musulmans de Belgique (LMB), die naar schatting een 50-tal leden telt en enkele honderden aanhangers of sympathisanten. Bij ons bevindt zich ook het hoofdkwartier van een Europese koepelvereniging, de Council of European Muslims (CEM; voordien FIOE) die de belangen verdedigt van de moslimbroeders ten aanzien van de Europese instellingen.”*²³

Op basis van deze cijfers kwalificeerde de minister van Justitie de aanwezigheid van de beweging in België als ‘vrij bescheiden’.²⁴ Niettemin stellen de minister en de VSSE dat de Moslimbroeders *“invloedrijker zijn en belangrijker lijken dan men zou verwachten op basis van hun beperkte ledenaantal”*, als gevolg van hun intense sociale en politieke activisme, hun benadering en het profiel van hun leden.²⁵ De VSSE duidt dit als volgt: *“Vooral in de hoofdstad ontwikkelen de moslimbroeders sinds enkele jaren een vrij brede waaier aan activiteiten zoals onder meer initiatieven rond onderwijs en vorming (middelbare en lagere scholen), maar ook aparte afdelingen voor jongeren en studenten, een eigen scoutsgroep en activiteiten voor kinderen. De vaak hoog opgeleide moslimbroeders zijn bovendien actief in talrijke vzw’s en organisaties in verschillende maatschappelijke domeinen (...).”*²⁶ Volgens de minister van Justitie werd ook *“een sterke invloed van de Moslimbroeders waargenomen in enkele grotere Belgische moskeeën”*.²⁷

²² Het Comité had al op deze moeilijkheid gewezen in zijn activiteitenverslag 2001 (cf. Vast Comité I, *Activiteitenverslag 2001*, p.113.)

²³ VSSE, *Jaarrapport 2020*, p. 13.

²⁴ Antwoord van de vice-eersteminister en minister van Justitie en Noordzee d.d. 10 mei 2021 op schriftelijke vraag nr. 7 – 1140 van senator Tom ONGENA van 5 maart 2021.

²⁵ *Ibid.*; VSSE, *Jaarrapport 2020*, p. 13.

²⁶ VSSE, *Jaarrapport 2020*, p. 13.

²⁷ Antwoord van de vice-eersteminister en minister van Justitie en Noordzee d.d. 10 mei 2021 op schriftelijke vraag nr. 7 – 1140 van senator Tom ONGENA van 5 maart 2021.

II.4. Een beweging die ook in het buitenland als een bedreiging wordt beschouwd?

Aangezien we hier te maken hebben met een internationale beweging met vele nationale antennes met onderlinge verbanden (ook al beschikken ze over grote autonomie), is het zinvol om te analyseren welke standpunten buitenlandse staten innemen ten aanzien van deze beweging.

We stellen vast dat de verschillende staten sterk uiteenlopende posities innemen. In sommige landen behoren politieke partijen die beweren deel uit te maken van de Moslimbroederschap tot de regering of de oppositie in het parlement (bv. Turkije, Marokko, Algerije, Libië). In andere landen wordt de beweging beschouwd als een criminele organisatie. In Egypte, Rusland, Saoedi-Arabië, de Verenigde Arabische Emiraten en ook in Bahrein wordt ze officieel beschouwd als een terroristische organisatie.²⁸ Met de goedkeuring van de nieuwe Antiterrorismewet van 8 juli 2021 is Oostenrijk het eerste Europese land dat de Moslimbroeders verbiedt als organisatie omwille van hun 'religieus geïnspireerde criminaliteit'. Naar aanleiding van de positie van Oostenrijk werden er parlementaire vragen gesteld in het Vlaams Parlement²⁹ en in het Europees Parlement.³⁰

Hoewel de beweging in andere Europese landen niet verboden is, wordt er toch de nodige aandacht aan besteed. Dat is meer bepaald het geval in Nederland, Frankrijk en Duitsland waar de verschillende parlementen in 2019-2020 de aandacht vestigden op deze beweging.³¹

In Nederland werd er in 2019-2020, op initiatief van het parlement, een onderzoek gevoerd naar de invloed die bepaalde buitenlandse staten uitoefenen in het kielzog van de Moslimbroeders, inzonderheid in een poging hun democratie een andere richting uit te sturen.³² De resultaten van deze studie bevestigen dat er sprake is van uitoefening – in diverse vormen³³ – van invloed door meerdere bewegingen, waaronder die van de Moslimbroeders,

²⁸ De deelname van de Moslimbroeders aan de revoluties in de Arabische wereld heeft het wantrouwen van autoritaire regimes tegenover de beweging vergroot. Saoedi-Arabië bestempelde in 2014 de Moslimbroeders als terroristische organisatie en wordt hierin gevolgd door Bahrein en Verenigde Arabische Emiraten.

²⁹ Interpellatie van de Vlaamse minister-president door een Volksvertegenwoordiger die wilde weten welke positie de Vlaamse regering innam ten aanzien van de Oostenrijkse beslissing en de noodzaak om in België soortgelijke wetgeving aan te nemen. De minister-president antwoordde dat dit viel onder de bevoegdheid van de Federale Staat (Vraag om uitleg over het verbieden van de Moslimbroederschap aan minister-president Jan Jambon, 4259 (2020-2021), Johan Deckmyn, 14 september 2021.

³⁰ Interpellatie van de Raad van de EU door een gedeputeerde die wilde weten of binnen de Raad de bedoeling bestond om deze organisatie toe te voegen aan de lijst die werd opgenomen in het gemeenschappelijk standpunt 2001/931/GBVB van de Raad van 27 december 2001 *betreffende de toepassing van specifieke maatregelen ter bestrijding van het terrorisme* (PB L 344 van 28.12.2001, p. 93). De Raad antwoordde op 20 september 2021 dat de lijst regelmatig en ten minste eenmaal om de zes maanden opnieuw wordt onderzocht. (Vraag met verzoek om schriftelijk antwoord E-003684/2021 aan de Raad, Jean-Paul Garraud (ID), *La confrérie des Frères musulmans officiellement classée comme organisation terroriste*, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-9-2021-003684_FR.html.

³¹ Het is zeer waarschijnlijk dat de problematiek eveneens werd besproken binnen de staatsstructuren van andere EU-landen. In het huidige onderzoek heeft het Comité zich echter beperkt tot de buurlanden.

³² Tweede Kamer der Staten-Generaal, *(On)zichtbare invloed, verslag parlementaire ondervragingscommissie naar ongewenste beïnvloeding uit onvrije landen*, Den Haag, 25 juni 2020, beschikbaar online: <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2020Z12034&did=2020D25817>

³³ Zoals de oprichting en het bestuur van evenals de financiële steun aan moskeeën en aanverwante structuren, inzonderheid informele Koranscholen; de opleiding, het uitsturen en de bezoldiging van

in het land. Het onderzoek verwijst naar meerdere studies die de Nederlandse inlichtingendienst, i.e. de *Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst* (AIVD), in verband met de Moslimbroeders in Nederland heeft gevoerd. **De AIVD kwam in 2011 tot het besluit dat er van de Moslimbroeders geen directe dreiging uitging voor de democratie of de nationale veiligheid van Nederland, maar dat de activiteiten van de beweging op lange termijn een risico konden vormen, aangezien de Moslimbroeders antidemocratisch zijn en gekant tegen het integratieproces.**³⁴ In het kader van een onderzoek naar de opkomst van een 'islamitisch neo-radicalisme' in Nederland verklaarde de AIVD overigens: *“zij pogen de maatschappij te herislamiseren, volgens de ultraorthodoxe leer. Om dit te bereiken proberen ze een maatschappelijk middenveld te creëren, dat uiteindelijk een massabeweging op gang zal brengen die de samenleving radicaal verandert. Met deze inzet nemen de Moslimbroeders actief deel aan de samenleving en wijzen ze politieke betrokkenheid niet af. Dit laatste, de bereidheid tot politieke participatie, is het meest essentiële verschil met andere ultraorthodoxe missiebewegingen.”*³⁵

De aanwezigheid van de beweging in Frankrijk en de bedreiging die ze er vertegenwoordigt, werden eveneens bestudeerd in het kader van een onderzoekscommissie van de Franse Senaat die in november 2019 een onderzoek voerde naar *‘de antwoorden vanwege de autoriteiten op de ontwikkeling van de radicale islam en de middelen om die te bestrijden’* (vrij vertaald).³⁶ In het verslag, dat in juli 2020 werd gepubliceerd, staat dat de Broederschap in Frankrijk ca. 50.000 leden telt en dat er 147 plaatsen voor eredienst en 18 met de beweging verbonden scholen worden geteld.³⁷ In de conclusies somt het verslag 44 voorstellen op om het zogenaamde fenomeen van 'islamistische radicalisering' en inzonderheid de infiltratie van de Moslimbroeders te bestrijden. Een tiental aanbevelingen heeft als doel de kennis van en de opvolging door de Franse inlichtingendiensten met betrekking tot dit domein te verbeteren. Er werd immers vastgesteld dat *“de investering van de inlichtingendiensten in de opvolging van radicale religieuze bewegingen en van fenomenen van terugplooiën op de eigen gemeenschap tot op heden niet was vertaald in de verspreiding van geconsolideerde informatie van dien aard om de autoriteiten te voorzien van een algemene en eengemaakte visie van de dynamieken die aan het werk zijn op het nationale grondgebied”* (vrij vertaald). Daar werd nog aan toegevoegd dat *“er tot op vandaag geen enkele consolidatie is geweest van de verzamelde inlichtingen en dat de waargenomen fenomenen nog niet in kaart zijn*

³⁴ imams en predikers; de publicatie en de verspreiding van literatuur, onderwijsmethoden en rekruteringsmateriaal; de rechtstreekse beïnvloeding van moslimgemeenschappen via de (sociale) media. Brief van de Minister van Binnenlandse zaken en koninkrijksrelaties aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, *Grondrechten in een pluriforme samenleving; Brief regering; Conclusies onderzoek Moslimbroederschap in Nederland*, 26 mei 2011, 29614, nr. 26, beschikbaar online: <https://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j9vvi5epmj1ey0/vipncvj8czzn>

³⁵ Uittreksel van het onderzoek dat de AIVD in 2007 heeft gevoerd met als titel *‘Radicalisme in verandering: De opkomst van islamitisch neo-radicalisme in Nederland’*, o.c.

³⁶ Verslag nr. 595 (2019-2020) van de onderzoekscommissie van de Senaat naar de antwoorden vanwege de autoriteiten op de ontwikkeling van de radicale islam en de middelen om die te bestrijden, 7 juli 2020, nr. 595, beschikbaar online: https://www.senat.fr/rap/r19-595-1/r19-595-1_mono.html#toc62.

³⁷ De indoctrinatiestrategie van de Moslimbroeders, die gebaseerd zou zijn op de recuperatie van werkloze jongeren, wordt er ook beschreven als bijzonder doeltreffend en opgedeeld in vier fasen: tegemoetkomen aan een nood aan sociale bijstand, een gebrek aan affectie invullen, de leiders identificeren, definitief trouw doen zweren. Meerdere deskundigen die in het verslag worden geciteerd, trekken een parallel tussen deze rekruteringsmethoden en die van de 'traditionele sekten', met als enig verschil dat die laatste gewoonlijk op zoek gaan naar slachtoffers met aanzienlijke financiële middelen teneinde zich van die middelen meester te maken.

gebracht op nationaal niveau” (vrij vertaald). De overige aanbevelingen hebben betrekking op het onderwijs, de verenigingssector en de sportwereld en hebben als doel de blootstelling van jongeren aan radicale islamistische bewegingen zoveel mogelijk te vermijden. De invloed van de Moslimbroeders ten aanzien van de moslimgemeenschappen kwam ook ter sprake tijdens het proces betreffende de aanslagen tegen Charlie Hebdo in januari 2015. In zijn pleidooi vestigde de advocaat van het satirisch blad in september 2020 immers de aandacht op elementen die getuigen van het streven van de Moslimbroeders om de moslimgemeenschappen op te zetten tegen de andere gemeenschappen, waarbij ze de nadruk legden op de vijandige houding van het Westen ten aanzien van de islam.³⁸

In Duitsland blijkt uit de antwoorden van de federale regering op meerdere parlementaire vragen dat organisaties die banden onderhouden met de Moslimbroeders in het oog worden gehouden door de nationale veiligheidsdienst, i.e. de *Bundesamt für Verfassungsschutz* (BfV), en door alle bureaus van de deelstaten (*Ländesamts für Verfassungsschutz*).³⁹ In zijn verslag betreffende de bescherming van de Grondwet 2019 verklaart de BfV dat er in Duitsland meerdere organisaties bestaan die deel uitmaken van de Moslimbroederschap. Hun doel op lange termijn bestaat erin de Duitse samenleving te veranderen door de invoering van de sharia dankzij het binnendringen van de Moslimbroederschap in de Duitse maatschappij. Er werd vastgesteld dat het aantal leden en sympathisanten van de Moslimbroederschap in het land is gestegen, van 1.040 in 2018 tot 1.350 in 2019.⁴⁰

³⁸ De advocaat legde uit dat, enkele maanden na de publicatie door de Deense krant Jyllands-Posten van meerdere karikaturen van de profeet Mohammed (getekend door Deense karikaturisten), Deense imams die deel uitmaakten van de Moslimbroederschap een dossier hadden aangelegd met als doel de buitenlandse moslimgemeenschappen te mobiliseren tegen de Deense karikaturisten en journalisten. Daartoe maakten ze gebruik van manipulatie, waarbij ze de gepubliceerde karikaturen voorstelden met toevoeging van twee andere karikaturen die afkomstig waren van een website van Amerikaanse rechts-extremisten alsook van een tekening die was gemaakt in het kader van het ‘feest van het varken’ in een Franse stad, i.e. zonder enig verband met het voorwerp van het geschil. (Cf. uittreksels van het pleidooi gepubliceerd op de website van het Centre pour l’éducation aux médias et à l’information (CLEMI): https://www.clemi.fr/fileadmin/user_upload/Plaidoyer_Malka.pdf).

³⁹ Antwoord van de Duitse federale regering van 9 april 2019 in de commissie Binnenlandse Zaken, hib 386/2019.

⁴⁰ Bundesamt für Verfassungsschutz, *Verfassungsschutzbericht 2019*, www.verfassungsschutz.de/SharedDocs/publikationen/DE/2020/verfassungsschutzbericht-2019.pdf?__blob=publicationFile&v=10, pp. 180-181

III. Onderzoeksvaststellingen

De onderzoeksresultaten worden in voorliggend onderdeel opgesplitst in vier onderdelen. Het eerste deel betreft de opvolging van de Moslimbroeders door de VSSE en de ADIV; deel twee handelt over de vraag of de inlichtingendiensten de Moslimbroeders beschouwen als een bedreiging voor België; het derde deel heeft betrekking op de strategie van respectievelijk de VSSE en de ADIV om de geïdentificeerde dreiging in te dammen; het vierde en laatste deel betreft de samenwerking tussen de inlichtingendiensten in het kader van dit dossier.

III.1. Wordt de beweging gevolgd door de inlichtingendiensten?

III.1.1. VSSE

De VSSE geeft aan dat de opvolging van de Moslimbroeders een prioriteit was en nog steeds is. In het dossier werd kort voor 2020 opnieuw geïnvesteerd nadat capaciteiten, tot dusver ingezet op dossiers ‘terrorisme en extremisme’, werden vrijgegeven. De VSSE verklaart dat de groepering nu actief wordt gevolgd door haar dienst ‘counter-extremisme’ en dat deze opvolging zich uitstrekt tot organisaties en personen die verbonden zijn met de Moslimbroeders.

De elementen van het onderzoek bevestigen deze beweringen.

Bevoegdheid, planning en organisatie

De opvolging door de VSSE maakt deel uit van de opdracht van opvolging van de extremistische dreiging die de wetgever uitdrukkelijk heeft toevertrouwd aan deze dienst.⁴¹

De akkoorden tussen de VSSE en de ADIV leggen vast dat binnen de domeinen van terrorisme, radicalisme en extremisme, de VSSE over een algemene bevoegdheid beschikt in België, en de ADIV over een bevoegdheid beperkt tot de aspecten van terrorisme en extremisme die betrekking hebben tot de militaire belangen of Belgische militairen.

De opvolgingsopdracht van de dreiging ‘extremisme’ werd ook opgenomen in de ‘Strategische doelstellingen 2021-2024’ van de VSSE. Er wordt vermeld dat de strijd tegen terrorisme een prioriteit blijft, maar dat de VSSE beoogt om de aandacht ook meer te vestigen op andere dossiers. Hiertoe zal de VSSE de beschikbare personeelsleden en middelen herverdelen, rekening houdend met de actuele dreiging.

Het is precies deze strategie die lijkt te zijn gevolgd in het dossier van de Moslimbroeders. De VSSE meldt dat het dossier Moslimbroeders de laatste jaren hernieuwde aandacht gekregen heeft.

Verzameling en analyse van de gegevens

De VSSE verzamelt informatie over de Moslimbroeders, de organisaties en de personen die ermee zijn verbonden, inzonderheid door middel van gewone inlichtingenmethoden (meer bepaald menselijke bronnen), maar ook met behulp van bijzondere inlichtingenmethoden.

⁴¹ Art. 7, 1° & art. 8, 1°, c° van de wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

Synthese geclassificeerde passage (vertrouwelijk en geheim) :

Het Comité stelt vast dat de VSSE een analyse uitvoert van de beweging in haar geheel (met alle middelen waarover ze beschikt (BIM, OSINT, HUMINT ...)) door zich te buigen over o.a. haar geschiedenis, haar ideologie en haar aanwezigheid in België.

Het Comité kon vaststellen dat de VSSE deze problematiek op de voet volgt.

Verspreiding van inlichtingen

Synthese geclassificeerde passage (vertrouwelijk en geheim) :

Het onderzoek toont aan dat de VSSE, op basis van verzamelde en geanalyseerde informatie, inlichtingen met betrekking tot de Moslimbroeders verspreidt aan partners, bevoegde overheden en ministers met als doel te informeren en te sensibiliseren.

III.1.2. ADIV

In augustus 2021 liet de ADIV weten dat er bij geen onderzoek werd gevoerd met betrekking tot de Moslimbroeders als groepering en dat de dienst de beweging, conform zijn bevoegdheden, enkel bestudeert in het kader van de invloed dat deze zou kunnen uitoefenen binnen Defensie.

Uit de elementen van het onderzoek blijkt dat de ADIV handelt overeenkomstig het rechtskader en de werkafspraken die deze dienst heeft gemaakt met de VSSE.

15

Bevoegdheid, planning en organisatie

Het feit dat de wetgever de VSSE heeft belast met de opvolging van extremistische activiteiten mag de ADIV er niet van weerhouden, zoals de dienst zelf heeft opgemerkt, de Moslimbroederschap te volgen (op basis van artikel 11 W.I&V) in het kader van de invloed die de beweging zou kunnen uitoefenen binnen Defensie.

Bovendien werd vastgelegd dat de bevoegdheid van ADIV zich beperkt tot de aspecten van terrorisme en extremisme die betrekking hebben tot de militaire belangen of Belgische militairen. De ADIV neemt in deze de taak waar als 'ondersteunende dienst'. De prioriteiten van de ADIV liggen bij het opvolgen van de geradicaliseerde militairen en de dreigingen tegen de militaire belangen.

Synthese geclassificeerde passage (vertrouwelijk en geheim) :

De strategische plannen verduidelijken de opvolgingsopdracht van het fenomeen voor de ADIV alsook het niveau van prioriteit dat aan deze opdracht gegeven moet worden.

Er wordt slechts een beperkte capaciteit besteed aan de opvolging van de Moslimbroeders.

De aard van de opvolging dat de ADIV verklaart uit te voeren ten aanzien van de Moslimbroeders kadert binnen zijn wettelijke bevoegdheden en binnen de afspraken dewelke hieromtrent met de VSSE zijn gemaakt. Het Comité verbaast zich echter over de beperkte middelen die de ADIV inzet om deze dreiging op te volgen, gezien deze als zijnde prioritair wordt beschouwd.

Verzameling en analyse van de gegevens

Uit het onderzoek blijkt dat de ADIV niet proactief informatie verzamelt over de beweging in haar geheel.

De ADIV is wel bestemming van meerdere nota's en rapporten over de problematiek die recent werden overgemaakt door de VSSE en de Federale Politie. Op deze manier kan de dienst dus op de hoogte blijven van het fenomeen en van de evolutie ervan in België.

De ADIV verzamelt ook informatie in tijdens specifieke operaties.

Na afloop van het onderzoek is het moeilijk zich uit te spreken over de kwaliteit van de informatiepositie van de ADIV. Het is duidelijk dat de voor de verzameling en analyse ingezette middelen minder omvangrijk zijn dan die van de VSSE aangezien dat – in tegenstelling tot de VSSE die het fenomeen in zijn geheel opvolgt – de ADIV de beweging alleen bestudeert in het kader van de invloed die zij zou kunnen uitoefenen binnen Defensie. Het Comité stelt echter vast dat het niveau van prioriteit dat de ADIV toekent aan de opvolging van het fenomeen niet overeenstemt met de middelen die deze dienst inzet om gegevens te verzamelen en te analyseren.

Verspreiding van inlichtingen

Het Comité stelt op basis van de verkregen informatie vast dat de ADIV geen inlichtingen met betrekking tot de Moslimbroeders op eigen initiatief heeft meegedeeld aan de overheden of partners tijdens de afgelopen drie jaren.⁴² Het Vast Comité I vindt het vreemd dat de ADIV niet verder is teruggegaan in de historiek van zijn communicatie met de partners en autoriteiten om desgevallend te kunnen bevestigen dat de dienst in een verder verleden misschien wel inlichtingen heeft doorgestuurd.

III.1.3. Tussentijdse conclusie

Beide inlichtingendiensten volgen de Moslimbroeders, zij het vanuit zeer verschillende invalshoeken en met de inzet van zeer verschillende middelen.

De VSSE volgt de beweging in haar geheel prioritair op. De dienst collecteert proactief informatie die wordt geanalyseerd. Hieruit worden inlichtingen geëxtraheerd die worden verspreid naar de overheden en partners ter informatie en sensibilisatie. De problematiek wordt op de voet gevolgd en de capaciteiten werden herverdeeld voor de uitoefening van deze opdracht.

De ADIV bestudeert de beweging enkel in het kader van de invloed die deze zou kunnen uitoefenen binnen Defensie en dit conform zijn bevoegdheden en de strategische plannen. De dienst doet aan actieve monitoring door informatie te ontvangen die derden produceren, maar verzamelt zelf geen informatie – op proactieve wijze – over de beweging in haar geheel.

Het Comité stelt vast dat er een gebrek aan overeenstemming bestaat tussen enerzijds het niveau van prioriteit dat wordt toegekend aan de opvolging van het fenomeen en anderzijds de middelen die daarvoor worden ingezet.

⁴² De ADIV heeft geen informatie gegeven over de voorafgaande periode.

III.2. Wordt de beweging geïdentificeerd als een bedreiging voor België?

III.2.1. VSSE

De VSSE omschrijft de Moslimbroeders als een extremistische beweging^{43, 44}. Ze beschouwt de beweging van de Moslimbroeders als een hoge en prioritaire bedreiging inzake extremisme.⁴⁵

In haar jaarrapport 2020 stelt ze dat de Moslimbroeders een bedreiging vertegenwoordigen aangezien ze aanleiding kunnen geven tot antidemocratische gedragingen, tot polarisering of nog, tot schending van fundamentele rechten. De dienst verklaart dat de overtuiging van de Moslimbroederschap volgens dewelke de islam superieur is aan alle andere geloofs- en politieke systemen, aan de basis ligt van het maatschappelijk en politiek activisme van de beweging.⁴⁶ Ze voegt daar nog aan toe: *“Ogenschijnlijk respecteren de moslimbroeders de democratische en wettelijke regels. Op korte termijn streven ze ook doelstellingen na die legitiem lijken. Maar hun intern discours en hun visie en doelstellingen op langere termijn staan haaks op de goede werking van de grondwettelijke orde en democratie.”*⁴⁷ *“Het geijkte middel daartoe is proselitisme (‘dawa’), onder meer via prediking en (religieus) onderwijs. De moslimbroeders beschouwen zichzelf daarbij als een eliteaire voorhoede die de verschillende moslimgemeenschappen moet verenigen en leiden. Ze streven ernaar om maatschappelijk invloedrijke posities in te nemen, om zo de westerse samenleving van binnenuit te kunnen veranderen. Bovendien trachten ze op verschillende manieren het overheidsbeleid te beïnvloeden.”*⁴⁸ In de aanloop naar verkiezingen zetten de Moslimbroeders hun leden er bijvoorbeeld toe aan om te gaan stemmen, waarbij ze adviseren om te stemmen voor kandidaten of partijen die aanleunen bij hun ideologie, met als doel hun verworven posities op duurzame wijze te consolideren. De VSSE heeft dit aspect opgevolgd in het kader van de federale, gewestelijke en Europese verkiezingen in 2019.⁴⁹

III.2.2. ADIV

De ADIV heeft tot op heden geen bedreiging tegen een specifieke instelling geïdentificeerd die rechtstreeks verbonden is met de Moslimbroeders.⁵⁰

Nochtans wordt er verduidelijkt: *“Les Frères musulmans promeuvent par certains aspects une vision extrémiste de la religion. Ils représentent un danger en ce qu’ils militent activement,*

⁴³ Onder extremisme wordt verstaan *“racistische, xenofobe, anarchistische, nationalistische, autoritaire of totalitaire opvattingen of bedoelingen, ongeacht of ze van politieke, ideologische, confessionele of filosofische aard zijn, die theoretisch of in de praktijk strijdig zijn met de beginselen van de democratie of de mensenrechten, met de goede werking van de democratische instellingen of andere grondslagen van de rechtsstaat”* (art.8, 1°, c van de Wet van 30 november 1998 houdende regeling van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten).

⁴⁴ VSSE, Jaarrapport 2020, p. 13.

⁴⁵ *Ibid.*, p. 12.

⁴⁶ *Ibid.*, p. 12.

⁴⁷ *Ibid.*, p. 13.

⁴⁸ *Ibid.*, p. 12.

⁴⁹ VSSE, Jaarrapport 2019, p. 17, beschikbaar online: <https://vsse.be/sites/default/files/1-ra2020-nl-l-single.pdf>

⁵⁰ Nota van de ADIV van 26 augustus 2021 aan de voorzitter van het Vast Comité I.

et souvent de façon non transparente, en faveur d'une vision identitaire de l'Islam et renforcent ainsi les clivages au sein de la société et des institutions.”⁵¹

In een later schrijven, opgesteld nadat de dienst kennis had kunnen nemen van de tussentijdse versie van dit onderzoeksverslag, voegt de ADIV toe niet in staat te zijn *“ni par ses effectifs, ni par l'étendue de ses missions en la matière, d'évaluer de façon précise quel est le niveau de menace représenté de façon globale par les Frères musulmans. Pour cette raison, le SGRS parle de « danger ». Cette évaluation est tout à fait compatible avec la menace jugée haute/prioritaire-évoquée par la VSSE.”⁵²*

De ADIV stelt ook nog dat deze dienst bijzonder oplettend is voor het risico van infiltratie van de Moslimbroeders binnen Defensie.⁵³ Het is voor het Comité onbekend of de dienst daadwerkelijk een risicoanalyse heeft uitgevoerd van deze dreiging in relatie tot specifieke functies⁵⁴ enerzijds en het entrisme in het algemeen binnen Defensie anderzijds. Wat betreft deze twee punten, kan het Comité aldus niet bevestigen of dit risico al dan niet hoog wordt ingeschat. De nadruk wordt voor de ADIV gelegd op de noodzaak om een evaluatie te maken van de ingezette middelen en erop toe te zien dat er overeenstemming is tussen de ingezette middelen en het niveau van prioriteit dat aan dit dossier wordt toegekend.

III.2.3. Tussentijdse conclusie

De VSSE en de ADIV komen tot gelijkaardige conclusies. Er wordt geen bedreiging tegen een specifieke instelling geïdentificeerd die rechtstreeks verbonden is met de Moslimbroeders. De ADIV stelt echter vast dat de Moslimbroeders een gevaar vormen. De VSSE op haar beurt stelt dat ze een hoge en prioritaire dreiging van extremisme vertegenwoordigen aangezien hun strategie op korte termijn een klimaat van polarisering en segregatie binnen de Belgische samenleving zou kunnen veroorzaken, en zo een vector van radicalisering kan vormen. Wat betreft hun strategie op lange termijn, i.e. gericht op de islamisering van de samenleving, staat deze haaks op de goede werking van de grondwettelijke orde en democratie.

Er wordt nog op gewezen dat de ADIV ook stelt dat de dienst bijzonder oplettend is voor het risico van infiltratie van de Moslimbroeders binnen Defensie. Het Vast Comité I kon evenwel niet inschatten of dit risico van infiltratie door de ADIV als een hoog risico wordt beschouwd.

⁵¹ “De Moslimbroeders promoten door bepaalde aspecten een extremistische visie van religie. Ze vormen een gevaar daar ze actief militeren, en vaak op ondoorzichtige wijze, voor een identitaire visie van de islam en versterken aldus de breuklijnen die bestaan binnen de samenleving en de instellingen” (vrij vertaald). *Ibid.*

⁵² “Noch door zijn middelen noch door zijn bevoegdheden in deze materie een precieze evaluatie te maken van het niveau van de dreiging in het geheel dat de Moslimbroeders vertegenwoordigen. Daarom spreekt de ADIV van een ‘gevaar’. Deze evaluatie is volledig in overeenstemming met de dreiging dewelke als hoog/prioritair wordt ingeschat door de VSSE” (vrij vertaald).

⁵³ Nota van de ADIV van 26 augustus 2021 aan de voorzitter van het Vast Comité I.

⁵⁴ Op dit vlak, is het nuttig om te wijzen op het feit dat op het ogenblik waarop dit onderzoeksverslag werd geschreven, er geen screening was van het burgerpersoneel bij Defensie. In zijn ‘Aanvullend verslag volgend op het verslag van toezichtonderzoek over de manier waarop de VSSE en de ADIV veiligheidsverificaties uitvoeren. Veiligheidsscreening van de militairen en het burgerpersoneel van Defensie’ (30 april 2021) richtte het Vast Comité I een aanbeveling in deze zin aan de minister van Defensie en aan de Kamer van Volksvertegenwoordigers.

III.2.4. Het OCAD⁵⁵

Gelet op de kwalificatie en het dreigingsniveau zoals toegekend door de VSSE, wenste het Comité na te gaan – zonder zich te verliezen in de details – of ook het OCAD de Moslimbroederschap bestudeert. Het OCAD is immers bevoegd voor de evaluatie van de dreiging inzake extremisme wanneer deze dreiging de inwendige en uitwendige veiligheid van de Staat, de Belgische belangen en de veiligheid van de Belgische onderdanen in het buitenland of elk ander fundamenteel belang van het land zou kunnen aantasten.⁵⁶

Hierover bevestigd, antwoordde het OCAD dat het nooit een nota of een studie had geschreven met betrekking tot de Moslimbroeders.⁵⁷ Het OCAD identificeert bovendien geen rechtstreekse dreiging die deze beweging voor België vormt en verklaart *“het gaat meer om een mogelijke sluipende polarisering en segregatie op langere termijn. Binnen de islamologen zijn de meningen hierover altijd sterk verdeeld”*.⁵⁸ Het coördinatieorgaan heeft het dus niet over een dreiging op korte of middellange termijn en bevestigt evenmin het hoge niveau van de dreiging, in tegenstelling tot de analyse van beide inlichtingendiensten.

Het ontbreken van een gezamenlijke visie tussen enerzijds de VSSE en de ADIV en anderzijds het OCAD wat betreft de dreiging die de Moslimbroeders vertegenwoordigen, is opvallend, vooral gelet op het dreigingsniveau dat zowel de VSSE als de ADIV toekennen. Hierover bevestigd, bevestigt de VSSE op 3 november 2021 dat er nog geen overleg is geweest tussen de diensten met betrekking tot deze problematiek en voegt ze het volgende toe : *“De VSSE heeft een analyse gemaakt van de dreiging met betrekking tot de Moslimbroeders gebaseerd op de door de VSSE gevoerde onderzoeken. Hierover werd gecommuniceerd met de veiligheidspartners. Op dit moment heeft de VSSE van veiligheidspartners nog geen feedback gekregen op de gedeelde informatie. We kunnen momenteel bijgevolg geen concrete of precieze inschatting maken over hoe ADIV en OCAD deze problematiek benaderen en evalueren”*. **Overleg blijkt noodzakelijk**.⁵⁹ Het Comité verbaast zich erover dat dit overleg nog niet heeft plaatsgevonden, gelet op de prioriteit die de VSSE en de ADIV aan dit dossier toekennen, evenals de belangstelling van de Federale Politie voor dit fenomeen. De VSSE gaf aan, begin november 2021, dat ze weldra een initiatief zal nemen om dit overleg te organiseren.

Op basis van deze vaststellingen formuleert het Comité twee vragen die verder dienen te worden onderzocht:

- 1) Op welke manier beslist het OCAD om bepaalde extremistische groeperingen wel te bestuderen en andere niet (bv. de Moslimbroeders die de VSSE wel kwalificeert als een extremistische groepering die een grote en prioritaire bedreiging vormen)? Maakt het coördinatieorgaan werkafspraken met beide inlichtingendiensten in verband met de taakverdeling?
- 2) Wanneer de inlichtingendiensten en het OCAD de dreiging die van eenzelfde fenomeen/groepering uitgaat evalueren en daarbij vaststellen dat ze elk een ander dreigingsniveau aan dat fenomeen/die groepering toekennen, nemen ze dan het

⁵⁵ De kwesties die in dit deel aan bod komen, werden niet bestudeerd in het kader van dit onderzoek daar ze het voorwerp ervan overstijgen. Bovendien is het nodig om er het Vast Comité P bij te betrekken waarmee het Vast Comité I het toezicht op de activiteiten van het OCAD deelt.

⁵⁶ Artikel 3 van de wet van 10 juli 2006 betreffende de analyse van de dreiging (W.OCAD).

⁵⁷ E-mail van de directeur a.i. van 6 september 2021 aan de Dienst Enquêtes van het Vast Comité I.

⁵⁸ *Ibid.*

⁵⁹ Dit punt wordt verder besproken (Punt III.4).

initiatief om met elkaar te overleggen met als doel een algemeen aanvaard niveau te bepalen?

De VSSE heeft op die vragen gereageerd en verklaarde *“er vinden regelmatig overlegmomenten plaats tussen de verschillende diensten, doorgaans in het kader van de werkgroepen in de schoot van de Strat TER (het voormalige Plan R). Zowel de directeur a.i. van het OCAD als de directeur van de analyse van de VSSE hebben in deze bijvoorbeeld al eerder instructies gegeven aan de respectievelijke deelnemers van hun diensten aan deze werkgroepen, om duidelijk te communiceren over hun lopende projecten en geplande (ruimere) analyses, opdat dubbel werk vermeden zou worden of nog opdat voor projecten die meerdere diensten voor ogen hebben naar synergieën gezocht zou kunnen worden”*. Het Comité heeft waardering voor de benadering – die tot doel heeft een grotere synergie tussen de diensten tot stand te brengen –, maar kan enkel maar vaststellen dat ze niet werd gevolgd in het kader van het onderzoek naar de Moslimbroeders.

III.3. Welke strategieën passen de inlichtingendiensten toe om de geïdentificeerde dreiging in te dammen?

III.3.1. VSSE

Om te strijden tegen de strategie van de Moslimbroeders en te vermijden dat de beweging de positie kan innemen van bemiddelaar tussen de moslimgemeenschappen en overheden, is de VSSE van mening dat het van groot belang is om vanaf heden te investeren in sensibilisatie van deze overheden en de administraties.

De reeds genomen en toekomstige initiatieven van de VSSE getuigen dat deze strategie wordt gevolgd door de Veiligheid van de Staat. Zoals hierboven vermeld, heeft de VSSE recent twee nota's verspreid; één bestemd voor de inlichtingendiensten en de geassocieerde partners van de strafrechtsketen, de andere voor de bevoegde ministers, met als doel te informeren en te sensibiliseren.

De VSSE geeft aan dat ze voorziet om, in de nabije toekomst, een informatienota van dezelfde aard te verspreiden naar andere openbare diensten (Cel voor financiële informatieverwerking, Dienst vreemdelingenzaken, Dienst Erediensten en Vrijzinnigheid). De VSSE beoogt, steeds met als doel te sensibiliseren, een brochure op te stellen over de Moslimbroeders dewelke breder zal kunnen worden verspreid.

Het Comité is van mening dat deze sensibiliseringsstrategie versterkt zal worden door het organiseren van een structureel overleg met het ADIV en de partners van de inlichtingendiensten (onder andere het OCAD) aangaande deze thematiek (zie ook punt III.4). Het sensibiliseren van de politieke overheden en de administraties zal het effectiever zijn als dit wordt gedragen door de drie diensten die voorafgaand overeenstemming hebben bereikt over een gezamenlijke definitie van het fenomeen, zijn samenstellende delen, en de dreiging dat dit vertegenwoordigt voor België. Deze dynamiek zal de wijze van rapporteren aan de Nationale Veiligheidsraad moeten specificeren, opdat deze onverwijld de nodige maatregelen en initiatieven kan nemen om deze dreiging te bestrijden.

III.3.2. ADIV

De ADIV stelt dat de bewustmaking van de institutionele actoren voor de pogingen tot beïnvloeding door de Moslimbroeders buiten België deel uitmaakt van de doelstellingen van de briefings die aan hen worden gegeven in verband met de terroristische dreiging en het risico dat verbonden is met radicale religieuze bewegingen. Het Comité beschikt over geen bijkomende informatie op basis waarvan het zich kan uitspreken over de kwantiteit of de kwaliteit van deze bewustmakingsbriefings.

Het Comité is van oordeel dat een betere samenwerking met de VSSE alsook met andere partners van de inlichtingendiensten (inzonderheid het OCAD) in verband met de problematiek van de Moslimbroeders (meer bepaald de gemeenschappelijke definitie van het fenomeen en zijn componenten), de capaciteit van de ADIV om de dreiging binnen Defensie op het spoor te komen, zal versterken.

III.4. Samenwerking tussen de inlichtingendiensten

III.4.1 Op nationaal niveau

De kwestie van de samenwerking tussen de diensten is al ter sprake gekomen in de vorige hoofdstukken. Het is evenwel zinvol om er een apart onderdeel aan te wijden.

Uit het onderzoek blijkt dat de samenwerking slechts in één richting verloopt: de VSSE deelt informatie met het OCAD en de ADIV, maar omgekeerd is dat niet het geval.⁶⁰ Er bestaat overigens geen structureel kader voor samenwerking rond deze problematiek tussen de verschillende diensten.

De VSSE stuurde in november 2020 een nota naar de minister van Justitie, de minister van Buitenlandse Zaken, de Federale Politie, de ADIV, het OCAD en het Federaal Parket met als doel tussen de genoemde diensten en instellingen overleg op gang te brengen inzake de Moslimbroeders. Tot op heden werd aan dit schrijven geen gevolg gegeven.⁶¹

We kunnen bijgevolg niet anders dan vaststellen dat de samenwerking momenteel niet (veel) meer inhoudt dan alleen maar de doorgifte van informatie. Volgens het Comité zou die samenwerking de vorm van overleg moeten krijgen. Het is immers belangrijk dat de inlichtingendiensten en hun partners (meer bepaald het OCAD) het eens worden over de volgende punten:

- een definitie van het fenomeen en zijn componenten teneinde de opsporing van pogingen tot beïnvloeding en infiltratie vanwege de beweging te bevorderen (zie punt II.2). Aan de hand van deze informatie zou de kwaliteit kunnen verbeteren van de bewustmakingscampagnes die op touw worden gezet bij de administraties en de politieke autoriteiten, met inbegrip van Defensie (zie punt III.3);
- het dreigingsniveau dat de Moslimbroeders voor België vertegenwoordigen op korte, middellange en lange termijn (zie punt III.2);

⁶⁰ We herhalen nog eens dat het OCAD nooit een nota noch een studie over deze problematiek heeft geschreven (zie *supra*).

⁶¹ Nota van de VSSE van 18 november 2020 aan de minister van Justitie, de minister van Buitenlandse Zaken, de ADIV, het OCAD en het federaal parket (ref. NA/2020/1562).

- de manier waarop het fenomeen zal worden opgevolgd (met een eventuele taakverdeling overeenkomstig het rechtskader)⁶², rekening houdend met de middelen waarover de diensten beschikken (zie punt III.1);
- de aan te nemen strategie om overheden en administraties bewust te maken voor het feit dat de dreiging moet worden ingeperkt (zie punt III.3.).

Deze benadering zou moeten worden gevolgd binnen een structureel kader van samenwerking voor de opvolging van alle bewegingen die een bedreiging vormen op het vlak van extremisme. In dat opzicht zou de Strategie TER een geschikt samenwerkingskader kunnen vormen. Op de vraag naar het gebrek aan overleg tussen de drie diensten, antwoordden de VSSE en het ADIV dat zij initiatieven zouden nemen om dit in de nabije toekomst te organiseren. Een overleg tussen de twee diensten was trouwens voorzien midden november 2021. De VSSE wenst de Federale Politie en het OCAD ook te betrekken in deze samenwerking, wat relevant is gezien de bevoegdheden van het OCAD en de belangstelling van de Federale Politie voor de Moslimbroederschap (zie *supra*).

Volgens het Comité is het de taak van de bevoegde ministers om de samenwerking tussen de inlichtingendiensten en hun partners (Federale Politie, OCAD enz.) te versterken en samen met de diensten te bepalen wat het meest geschikte samenwerkingskader is. In 2022 moet een actieplan betreffende de problematiek van de Moslimbroeders worden opgemaakt. Het dient een gemeenschappelijke definitie te bevatten van de elementen die hierboven werden aangehaald (definitie van het fenomeen en van zijn componenten, kwalificatie van de dreiging, strategie voor opvolging van het fenomeen en strategie voor bewustmaking). Een dergelijk actieplan zal ook een bijgewerkte lijst moeten bevatten van de verenigingen die verbonden zijn met de Moslimbroeders, alsook van de leden en sympathisanten van de beweging, en zal moeten verzekeren dat er voldoende manschappen beschikbaar zijn om garanties te bieden voor een passende opvolging.

III.4.2. Op internationaal niveau

De VSSE en de ADIV wisselen op bilaterale wijze informatie uit met de buitenlandse inlichtingendiensten in verband met het fenomeen.

Synthese geclassificeerde passage (vertrouwelijk) :
De informatieuitwisseling gebeurt ook in een multilaterale omgeving.

⁶² Deze oefening werd al gemaakt voor de ADIV en de VSSE, en werd opgenomen in de strategische plannen (zie *supra*).

IV. Conclusie

Het Vast Comité I komt tot de volgende conclusies:

Met betrekking tot de opvolging door de inlichtingendiensten:

Uit het onderzoek blijkt dat beide inlichtingendiensten de Moslimbroeders opvolgen vanuit zeer verschillende invalshoeken en met grote verschillen op het vlak van de inzet van menselijke en technische middelen.

De VSSE volgt de beweging in haar geheel prioritair op in het kader van haar bevoegdheden voor de opvolging van de dreiging 'extremisme'. Het collecteert proactief informatie die wordt geanalyseerd. Hieruit worden inlichtingen geëxtraheerd die worden verspreid naar de overheden en partners ter informatie en sensibilisatie. Deze problematiek wordt op de voet gevolgd en de capaciteiten werden herverdeeld voor de uitoefening van deze opdracht.

De ADIV bestudeert de beweging louter in het kader van de invloed dat deze binnen Defensie zou kunnen uitoefenen en dit conform zijn bevoegdheden en de strategische plannen. Deze dienst doet aan actieve monitoring door informatie te ontvangen die derden produceren, maar verzamelt zelf geen informatie – op proactieve wijze – over de beweging.⁶³

Het Comité stelt vast dat het ontbreekt aan overeenstemming tussen enerzijds het niveau van prioriteit dat wordt toegekend aan de opvolging van het fenomeen en anderzijds de middelen die daarvoor worden ingezet binnen de ADIV.

Met betrekking tot de dreiging die de Moslimbroeders vertegenwoordigen:

De VSSE en de ADIV komen tot gelijkaardige conclusies. Er wordt geen bedreiging tegen een specifieke instelling geïdentificeerd die rechtstreeks verbonden is met de beweging. De ADIV stelt evenwel vast dat de Moslimbroeders een gevaar vormen. Voor de VSSE vertegenwoordigen ze een hoge en prioritaire dreiging van extremisme aangezien hun strategie op korte termijn een klimaat van polarisering en segregatie binnen de Belgische samenleving zou kunnen veroorzaken, en zo een vector van radicalisering vormen. Hun strategie op lange termijn, te weten deze gericht op de islamisering van de samenleving, staat haaks op de goede werking van de grondwettelijke orde en democratie.

De ADIV stelt ook nog dat deze dienst bijzonder oplettend is voor het risico van infiltratie van de Moslimbroeders binnen Defensie. Het Vast Comité I kon niet vaststellen of dit risico van infiltratie door de ADIV als een hoog risico wordt beschouwd.

Met betrekking tot de aanbevolen strategie om deze dreiging tegen te gaan:

De door beide diensten gevolgde strategie bestaat erin de politieke autoriteiten en de administraties bewust te maken. Deze strategie zou moeten worden versterkt en de VSSE is van plan daar in de nabije toekomst werk van te maken.

Het Comité is van mening dat overleg tussen de inlichtingendiensten en hun partners (OCAD, Federale Politie enz.) hieromtrent cruciaal is voor het welslagen en de versterking van deze strategie. De bewustmaking van de politieke autoriteiten en de administraties zal des te doeltreffender zijn indien ze wordt gedragen door al deze diensten die het voorafgaand eens

⁶³ Door bijvoorbeeld de geschiedenis van de beweging, haar ideologie, haar aanwezigheid in België te bestuderen evenals sommige leden en verenigingen die actief zijn op het nationale grondgebied.

moeten worden over een gemeenschappelijke definitie van het fenomeen, zijn componenten alsook over de dreiging die het voor België vertegenwoordigt. Dat zou ook moeten toelaten de capaciteit van de ADIV om de dreiging binnen Defensie op het spoor te komen te versterken.

Met betrekking tot de samenwerking tussen de inlichtingendiensten en hun partners (het OCAD, de federale politie enz.) betreffende het fenomeen:

Uit het onderzoek blijkt dat er geen overleg is tussen de inlichtingendiensten en hun partners (OCAD en federale politie) in verband met het fenomeen. Als gevolg daarvan bestaat er ook geen gemeenschappelijke definitie van het fenomeen noch een gedeelde analyse van het dreigingsniveau, wat bepaalde vragen oproept. Dit gebrek aan overleg vormt ook een obstakel voor het uitstippelen van een gemeenschappelijke strategie om de dreiging te bestrijden.

V. Aanbevelingen

V.1. Ministerieel overleg

Volgens het Vast Comité I is het de taak van de ministers van Justitie en Defensie om met hun collega's van Binnenlandse Zaken de samenwerking tussen de inlichtingendiensten en hun partners (Federale Politie, OCAD enz.) te versterken en samen met de diensten te bepalen wat het geschikte samenwerkingskader is.

In 2022 moet een actieplan betreffende de problematiek van de Moslimbroeders worden opgemaakt. Het moet:

- een gemeenschappelijke definitie vaststellen:
 - o van het fenomeen en zijn componenten;
 - o van het niveau van dreiging dat uitgaat van het fenomeen;
 - o een strategie voor opvolging van het fenomeen (met een eventuele taakverdeling overeenkomstig het rechtskader)⁶⁴, rekening houdend met de middelen waarover de diensten beschikken;
 - o een strategie van bewustmaking van de overheden en administraties (met een bevoegdheidsverdeling overeenkomstig het rechtskader).
- een bijgewerkte lijst opstellen van de verenigingen die verbonden zijn met de Moslimbroeders, alsook van de leden en de sympathisanten van de beweging;
- verzekeren dat er voldoende manschappen zijn om de passende opvolging te garanderen.

V.2. Analyse van de middelen met het oog op mogelijke versterking (ADIV)

Het Vast Comité I beveelt de ADIV aan om in 2022 een analyse te maken om te bepalen of de middelen die de ADIV inzet bij de opvolging van de Moslimbroeders voldoende zijn ten opzichte van de ingeschatte waarschijnlijkheid van het risico van poging tot beïnvloeding door de Moslimbroeders bij Defensie, en dit rekening houdend met de prioriteit die de dienst toekent aan de opvolging van het fenomeen. Als dat niet het geval blijkt te zijn, is het de taak

⁶⁴ Deze oefening werd al gemaakt voor de ADIV en de VSSE, en werd opgenomen in de strategische plannen (zie *supra*).

van de ADIV om aan de minister van Defensie te vragen een passend aanwervingsplan op te stellen.

V.3. Bewustmaking van het grote publiek (VSSE)

Het Vast Comité I looft de ambitie van de VSSE om een brochure over de Moslimbroeders samen te stellen en die op grote schaal te verspreiden met het oog op bewustmaking; het Comité beveelt de VSSE aan om de brochure ten laatste eind 2022 te verspreiden.

V.4. Bewustmaking van de veiligheidsofficieren van Defensie (ADIV)

Het Vast Comité I vraagt aan de ADIV ook om interne briefings te organiseren voor de aangewezen veiligheidsofficieren met als doel hen bewust te maken van de problematiek en hun vermogen te vergroten om een concrete dreiging voor Defensie op het spoor te komen.

V.5. Noodzaak van voorafgaande controle van de integriteit, loyaliteit en discretie (minister van Justitie en minister van Defensie)

Het Vast Comité I herhaalt de aanbeveling die het eerder al formuleerde – in het kader van het toezichtonderzoek naar de wijze waarop de Veiligheid van de Staat de regeringscommissaris Ihsane Haouach opvolgde⁶⁵ – en volgens dewelke de uitoefening van bepaalde openbare functies de voorafgaande controle vereist van de integriteit, de loyaliteit en de discretie, zoals vereist door de toepasselijke wetgeving in sommige Europese landen.⁶⁶

Volgens het Comité zou die controle in het bijzonder moeten worden uitgevoerd voor kandidaten voor de functie van regeringscommissaris, maar ook voor andere openbare functies zoals die van aalmoezenier of andere belangrijke functies op federaal, gewestelijk en gemeenschapsniveau.

Bijgevolg vraagt het Vast Comité I aan de regering om tegen het einde van april 2022 de nodige wetgevende initiatieven te nemen, samen met de bevoegde federale ministers. Aan de minister van Defensie wordt gevraagd nader te bepalen of sleutelfuncties bij Defensie moeten worden opgenomen in deze initiatieven. In het tegenovergestelde geval wordt aan de minister gevraagd om de noodzakelijke parallelle wetgevende initiatieven te nemen om het rechtskader vast te stellen voor de controles met betrekking tot de functies die een controle vereisen bij Defensie. Tot slot zou de minister van Justitie ook het initiatief moeten nemen om de kwestie van een voorafgaande controle van sleutelfuncties op de andere bevoegdheidsniveaus op de agenda van een vergadering van het Overlegcomité te plaatsen.

⁶⁵ Vast Comité I, Toezichtonderzoek naar de wijze waarop de VSSE de regeringscommissaris Ihsane Haouach opvolgde, eindverslag, 16 september 2021, nota nr. 2021.285.

⁶⁶ Zie in dit verband: Zwitserland, waar de functies van de federale overheid een veiligheidscontrole betreffende de personen vereisen (https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/2011/155/fr#annex_1/lvl_d1003e49); Nederland, 'Leidraad voor het aanwijzen van vertrouwensfuncties. Nadere uitwerking van de Wet veiligheidsonderzoeken', Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst, september 2014; of ook Frankrijk, waar de administratieve onderzoeken (screenings) zoals bedoeld in artikel L 114-1 van het wetboek inzake binnenlandse veiligheid (Code de la sécurité intérieure) van toepassing zijn op de gevallen bedoeld in de artikelen R 114-1 tot R 114-5 van hetzelfde wetboek. (https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000037017856). De bedoelde gevallen hebben betrekking op betrekkingen of functies ofwel op machtigingen tot toegang of ook nog op toelatingen voor specifieke activiteiten.